

Krystyna Duraj-Nowakowa

"Pedagogia ograniczeń ludzkiej egzystencji", Teresa Borowska, Warszawa 1998 : [recenzja]

Nauczyciel i Szkoła 3-4 (12-13), 242-243

2001

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Krystyna Duraj-Nowakowa

Recenzja książki: Teresa Borowska, *Pedagogia ograniczeń ludzkiej egzystencji*

Wydawnictwo Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 1998, ss. 223

Uwagę Czytelników pragnę zatrzymać na anonsowanej publikacji, która nie powinna umknąć uwadze. A znaczących przyczyn tego stwierdzenia znajduję wiele.

Oto wyszła drukiem monografia, której Autorka koncentruje się na zagrożeniach ludzkiego losu i bycia (egzystencji) oraz na zadaniach, jakie z rozpoznania tych zagrożeń płyną dla pedagogiki (jako nauki) i edukacji (jako praktyki). Przy czym w tytułowej rozprawie są one postrzegane w trzech sferach: genomic (genotypic), stresie (ustawicznym i traumatycznym) i w uzależnieniach od iluzji (gry komputerowe, przekazy telewizyjne i video).

Recenzowana monografia odznacza się ważnością i aktualnością problematyki. Podstawy zaś teoretyczne zagadnienia losu zostały potraktowane przez Autorkę na bardzo szerokim tle, co w następstwie pozwoliło na sformułowanie własnej tego losu koncepcji. W znaczeniu, jakie losowi nadaje Autorka, jego idea mieści się w tym, co w literaturze psychologiczno-terapeutycznej określa się „neotycznym wymiarem egzystencji”.

W rozprawie najpierw scharakteryzowano kompleksowo los człowieczy w optyce pedagoga, w rozdziale I przeprowadzając analizę stanu wiedzy z wielu punktów widzenia: filozofii, socjologii, psychiatrii i teologii. Tam też stawiane są przed pedagogią współczesną podstawowe, nadal otwarte pytania.

Rdzeń pracy monograficznej stanowi rozdział IV, w którym znajdujemy nie tylko własną koncepcję przebiegu losu człowieka, ale i kryteriów podziału, czyli jego odmian. W tym rozdziale spotykamy spójne nawiązania do treści rozdziałów go poprzedzających, a w szczególności do rozdziału II, poświęconego następstwom trzech głównych ograniczeń życia człowieka, tj. genomu, stresu i mediów technicznych, co zasługuje tu na powtórzenie.

W całej monografii Teresa Borowska powołuje się na najnowsze badania lub/i opisy ich wyników w biologii molekularnej, psychiatrii i psychologii, postulując konieczność podjęcia przez pedagogikę i pedagogów kroków zaradczych.

Drogę postępowania Autorka wytycza w rozdziale III, odpowiadając na pytanie tytułowe, co zapewniać może człowiekowi kreowanie własnej egzystencji.

W czterech następnych rozdziałach V–VIII ujęto część empiryczną książki, w której na uznanie zasługuje zastosowanie wielu wzajemnie się dopełniających metod badań oraz dwa osobiście opracowane narzędzia badawcze. Dlatego możliwy do uzyskania był kolejny ważki aspekt monografii — pozyskanie — bogatych i bardzo zróżnicowanych — materiałów badawczych z naszego polskiego obszaru kulturowego i ze Szwecji. Ta celowa komplikacja procedury (także porównawczej) nie przeszkodziła Autorce w przejrzystym przedstawieniu, czytelnym i poglądowym, wyników poznania — por. bardzo liczne rysunki i tabele.

W każdym spośród tych rozdziałów empirycznych na uwagę zasługuje głębia analiz rezultatów badań. Pozwoliły one na ujawnienie ważnych dla pedagogii zależności. Powiązanie danych świadczy o trafności uogólnień i — wcześniej — zamysłu poszukiwań oraz wytyczanych nowych obszar-

rach poznania pedagogicznego, co z kolei sprzyjało wyprowadzeniu ciekawych i znaczących wniosków edukacyjnych.

Walory dydaktyczne książki zdają się szczególnie wartościowe dzięki autorskiej wizji postępowania badawczego, ściśle spójnego z przesłankami teoretycznymi. Zaś te dwa etapy – składniki pozostają w pełni komplementarne z opisem i kwantyfikowaniem, kwalifikowaniem i wyjaśnianiem odautorskim zdobytych materiałów trybem poznania empirycznego na wysokim poziomie, tyleż rozległe, co i w sposób pogłębiony.

Erudycję Autorki wobec wybranej, jakże szerokiej problematyki dokumentują nie tylko rozmiary bibliografii do rozprawy (197 specjalistycznych publikacji wielojęzycznych i multidyscyplinarnych, o czym była tu już mowa), ale nade wszystko ich problemowe i krytyczne wykorzystanie.

Aby potencjalnym Czytelnikom nie odbierać szansy na zindywidualizowane refleksje, recepcję i interpretację, dodam tylko, iż monografia okazuje się mieć nie tylko oryginalny pomysł badań, lecz i rozwiązania problematyki losu ludzi traumatycznie nim dotkniętych, także ludzi sukcesu.

Dlatego rekomenduję lekturę *Pedagogia ograniczeń...* rozmaitym grupom Odbiorców — dojrzałym i początkującym naukowcom, ale też praktykom wszelkich orientacji humanistycznych. Magistrantom i w ogóle studentom pedagogiki różnych specjalności, nauczycielom i kandydatom do tego zawodu. Ludziom wrażliwym na cudzy i własny los – *f a t u m*, które bywa groźne, nieublagane, nieodgadnione i złowrogie lub *i f o r t u n ę*, która zwykła kołem się toczyć!